

Smittesykdommer i Lånke opp gjennom tidene

Blodsott, spanskesyken, kopper og tuberkulose

Refleksjoner våren 2020.

Av Roar Aarnes

Koronapandemien herjer rundt oss. Det er unntakstilstander over hele verden. Ingen levende sjel kan huske å ha opplevd noe lignende. Det nærmeste noen kommer er krigen.

Folk er permitterte og virksomheter står i fare for å gå overende. Skoler er stengt. Kulturlivet er borte, - ingen idrettsaktiviteter. Vi lever i isolasjon, - uten sosial omgang, ingen sammenkomster, ingen reising. Regjeringens prioritering er liv og helse, og vårt fokus er hygiene og å holde avstand til mennesker rundt oss. Dette er kanskje også det som skal til for å redde oss gjennom denne pandemien uten store tap av menneskeliv.

Dette gir også tid til refleksjoner og tilbakeblikk. Hvilke epidemier og smittetrusler har våre sambygdinger og forfedre vært utsatt for opp gjennom tidene?

Spanskesyken

Spanskesyken som også var en influensapandemi på linje med koronapandemien, traff Lånke sent på året 1918. Selve influensaen kunne vare fra et par dager til en ukes tid, men følgetilstandene, spesielt lungebetennelse og hjernehinnebetennelse, tok også mange liv. I Lånke døde totalt 13 personer av spanskesyken eller som en følge av denne. Dette utgjorde ca. 1% av befolkningen (folketallet i Lånke i 1920 var 1310 personer). Spanskesyken var brutal, og ekstra brutalt var det der hele familier ble rammet med flere dødsfall. På Rødde Mellom (Gnr. 157/5) ble Olga Marie Dybvad sittende igjen som enke etter å ha mistet ektemann Johan Peter og to av sine barn ([les familiehistorien fra Rødde Mellom](#)). På Berg Vestre (Gnr. 147/16) ble Arnt Rødde enkemann da han mistet kona Hanna og sønnen på Ole Johan på 10 år. På Draveng (Gnr. 188/1) døde søskenparet Johan og Gunhild, og på Stendal (Gnr. 154/ 7), søskenparet Fredrik og Johanna.

Disse døde av spanskesyken eller som følge av denne i Lånke:

14.10.1918	Anna Bergkvist	Løvheim	46 år	Spanskesyken
28.10.1918	Johan Larsen Draveng	Draveng	18 år	Spanskesyken
30.10.1918	Johan Peter Thomassen Dybvad	Rødde	40 år	Spanskesyken
01.11.1918	Ingeborg Johansdtr. Dybvad	Rødde	20 år	Spanskesyken
16.11.1918	Fredrik Jonsen Stendal	Stendal	34 år	Spanskesyken
18.11.1918	Sara Elisabeth Olsdtr.	Veiset	18 år	Spanskesyken
26.11.1918	Johanna Elise Stendal	Stendal	26 år	Spanskesyken
27.11.1918	Reidun Lillemo	Sorte	4 år	Spanskesyken
03.12.1918	Hanna Sofie Rødde	Berg	37 år	Lungebetennelse
14.12.1918	Ole Johan Rødde	Berg	10 år	Spanskesyken
18.12.1918	Gunhild Larsdtr. Draveng	Draveng	22 år	Lungebetennelse
16.01.1919	Torstein Johansen Dybvad	Rødde	19 år	Lungebetennelse
26.01.1919	Marit Johanpettersdtr.	Dybvad	20 år	Lungesykdom

Kilde: SAT - Nord-Trøndelag, 710/L0096: Klokkerbok nr. 710C01, 1892-1925,

Blodsotten 1773

Spanskesykens påvirkning på folketallet i Lånke var ingen ting sammenlignet med blodsotten i 1773. Blodsott eller blodgang som den også ble kalt, var en dysenterieepidemi, - en smittsom og dødelig diaré sykdom. Den smittet ved at tarmbakterier ble overført gjennom mat, vann og kontakt mellom mennesker. Navnet fikk den fordi den var kjennetegnet av blodig diaré og blodig oppkast.

I kirkeboka fra 1773 kan vi se en betydelig økning i dødsfall dette året, - og spesielt i begynnelsen av året.

Sogneprest Heyerdal skrev i sine "etterretninger om Stjørdalens prestegjeld som ble offentliggjort i "Bustikken" i 1818, at 1773 var et "slemt år hva dødelighet angikk". Særlig døde mange barn, og han forteller at "årsagen til den store dødelighet hint år var blodgang". I hele prestegjeldet døde 442 og det ble født 121.

Utsnitt fra kirkeboka som viser alle som ble gravfestet ved Lånke kirke 14. mars 1773

Navn	Alder
1. Lars O. Elverumsmo	74 år
2. Kjelberg Haagensen Havdal	20 år
3. Beret O. Aune	11 år
4. Thomas Hansen Røddesgjerdet	5 ½ år
5. Kari P Aungjerdet	13 uker
6. Lisbeth Eriksdtr. Hjelsetgjerdet	15 år
7. Ola Larsen Berget	3 år
8. Johan J. Røan	12 år
9. Randi Haagensdtr. Røan	10 år
10. Torstein Haagensen Røan	3 ½ år
11. Anne Arntsdr. Reppesaunet	74 år
12. Marit Mathiasdtr. Ekren	52 år
13. Inger Tronstdtr Jullum	36 år
14. Ingeborg Iversdtr. Jullum	3 år
15. Gunhild Jullum	51 år
16. Barbro Danielsdtr. Jullum	15 år
17. Gunhild Larsdtr. Skjei	4 år
18. Guri Markusdtr. Hjelsvold	60 år
19. Markus Hjelsvold	29 år

Utsnitt fra kirkeboka som viser alle som ble gravfestet ved Lånke kirke 14. mars 1773

I Lånke sogn døde totalt 77 personer i 1773, - størstedelen barn. Selv om ikke samtlige døde av blodsotten, var nok dette den vesentligste årsaken. Dette utgjorde over 10% av befolkningen. Folketallet i 1774 var 681 personer i "Kleivbygden" (Ovakleiva) og "Lunke bygd" i henhold til Gerhard Schønings rapport fra det året.

Ved Lånke kirke ble følgende personer gravfestet i 1773:

14. februar:	Lars O. Elverumsmo	74 år
	Kjelberg Haagensen Havdal	20 år
	Beret O. Aune	11 år
	Thomas Hansen Røddesgjerdet	5 ½ år
	Kari P Aungjerdet	13 uker
	Lisbeth Eriksdtr. Hjelsetgjerdet	15 år
	Ola Larsen Berget	3 år
	Johan J. Røan	12 år
	Randi Haagensdtr. Røan	10 år
	Torstein Haagensen Røan	3 ½ år
	Anne Arntsdr. Reppesaunet	74 år
	Marit Mathiasdtr. Ekren	52 år
14. mars:	Inger Tronstdtr Jullum	36 år
	Ingeborg Iversdtr. Jullum	3 år
	Gunhild Jullum	51 år
	Barbro Danielsdtr. Jullum	15 år
	Gunhild Larsdtr. Skjei	4 år
	Guri Markusdtr. Hjelsvold	60 år
Markus Hjelsvold	29 år	

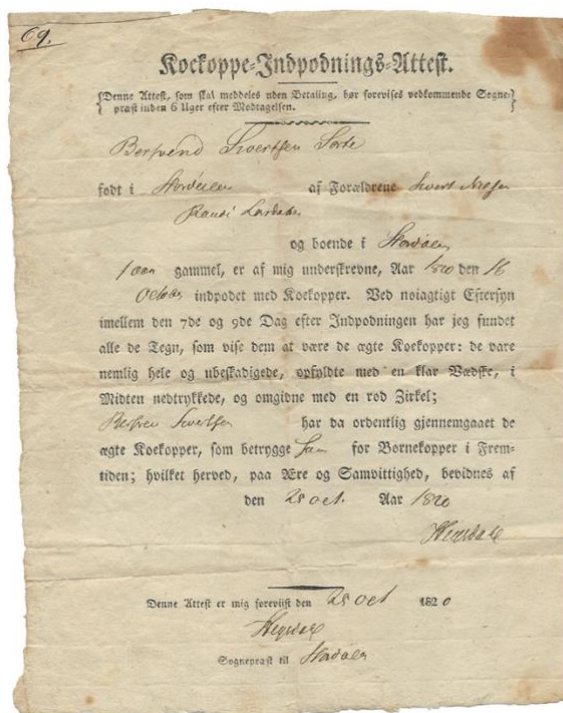
	<i>John Bardosen Elverumsgjerdet</i>	67 år
	<i>Marit Absalonsdtr. Eleverumsgjerdet</i>	61 år
	<i>Gjertrud Jensdtr. Skjei</i>	50 år
	<i>Beret J. Hjelsetgjerdet</i>	49 år
	<i>Rasmus O. Rødde</i>	4 år
	<i>Mali J. Stubergsgjerdet</i>	48 år
	<i>Eilif J. Jullum</i>	21 år
	<i>Johan Halvorsen Hjelsvold</i>	1 år
	<i>Greis Greisen Ekren</i>	20 år
	<i>Thomas Eriksen Stræte</i>	7 år
	<i>Peder Eriksen Stræte</i>	2 år
	<i>Mali O. Lillemogjerdet</i>	48 år
	<i>Erik O. Eidumsgjerdet</i>	14 år
	<i>Anne O. Eidumsgjerdet</i>	2 år
	<i>Anne Jakobsdtr. Sortesgjærdet</i>	1 år
	<i>Johan Andersen Veisetgjærdet</i>	½ år
9. april:	<i>Karen Nilsdatter Dybvadsgjredet</i>	53 år
	<i>Marit Johnsdtr.</i>	?
	<i>Et barn fra Julsethgjerdet</i>	
14. april:	<i>Helga Helgesdtr. Ekren</i>	8 år
	<i>Lars Jenssen Setnan</i>	18 år
9. mai:	<i>Johan Svendsen Hoaas</i>	18 år
	<i>Beret Eriksdtr, Stræte</i>	9 år
	<i>Anne J Veiset</i>	15 uker
	<i>Sivert J. Lille-Lunke</i>	1 ½ år
	<i>Brynhild O. Stuberg</i>	23 år
30. mai:	<i>John Svendsen Hoaas</i>	2 år
	<i>Anne Svendsen Hoaas</i>	10 år
	<i>J. J. Dybvadshaugen</i>	76 år
	<i>Mathias J. Reppe</i>	25 år
	<i>Kari Larsdtr. Geving</i>	2 år
14. juni:	<i>Carl Larsen Lunke</i>	22 år
	<i>Mali O. Rødde</i>	1 ½ år
18. juni:	<i>Halvor J. Hjelsvold</i>	37 år
	<i>Jens O. Geving</i>	12 ½ år
27. juni:	<i>Barbro Larsdtr. Eidum</i>	1 ½ år
25. juli:	<i>Thomas Sivertsen Julsetgjerdet</i>	66 år
	<i>Ole Thomasen Gevingan</i>	45 år
	<i>Beret Nilsdtr. Havdalsgjerdet</i>	80 år
23. august:	<i>Anne J. Sorte</i>	82 år
	<i>2 barn fra Gevingåsen</i>	
7. november:	<i>Mali J. Lergjærdet</i>	52 år
	<i>Guri O. Klevan</i>	65 år
	<i>Anne P. Sortesgjærdet</i>	56 år
15. november:	<i>Ellen P. Dybvad</i>	46 år
	<i>Svend O. Dybvad</i>	17 år
	<i>Mari O, Dybvad</i>	14 år
	<i>Guri O. Dybvad</i>	7 år
	<i>Ingeborg O. Dybvad</i>	4 ½ år
27. november:	<i>Hening O. Geving</i>	14 år

	Marit J. Elverum	20 år
19. desember:	Anne Hansdtr. Fra Foldalen	70 år
	Ola O. Bergstrøen	3 år
20. desember:	Knut Sejersted	?
	Hans Christian Sejersted	6 år
	Sigvard P. Øien	8 år

Kilde: SAT - Nord-Trøndelag, 709/L0057: Ministerialbok nr. 709A05, 1755-1780

Kopper

Kopper er en av de verste sykdommene nordmenn noensinne har vært utsatt for. Sykdommen var enormt smittsom og på det verste døde rundt 60% av alle som ble smittet. Kopper var en virussykdom som spredte seg i luften og ved berøring. Sykdommen satte seg i huden, og når koppene sprakk så føyk det virus rundt alle steder. Særlig på 1700-tallet herjet denne sykdommen ofte og hardt og spesielt i 1742 spredte det seg en stor koppeepidemi i Trøndelag og rammet spesielt barn. Det året rapporterte sognepresten i Trondheim at 200 barn døde av kopper i byen. Det er naturlig å tro at koppe-epidemien også herjet i Lånke, uten at det finnes detaljopplysninger om dette. I 1796 fant man vaksine mot kopper og i 1810 ble koppevaksinen innført ved lov i Norge, og som et ledd i vaksinasjonsloven, måtte alle kommende konfirmanter vise frem en vaksinasjonsattest for å bli konfirmert.

”Koppe Indpodnings Attest” for Bersvend Sivertsen Sorte, datert 28. okt. 1820 signert av sogneprest Heyerdahl

Tuberkulose

Tuberkulose eller tæring som den ble kalt på folkemunne, var en svært smittsom og alvorlig epidemi som fikk en oppblomstring på slutten av 1800-tallet, og hadde en topp rundt århundreskiftet. Tuberkulose forårsakes av bakterier som overføres med dråpesmitte ved hosting eller nysing. Tuberkulose var en fryktet sykdom helt frem til 1960-tallet, og når den herjet på det verste mener man at den hvert år tok livet av 6000 -7000 mennesker på landsbasis. «Spyt ikke paa gulvet! Host ikke mot nogen!» stod det på plakater som var slått opp på offentlige steder. En syk mann som spyttet, var farligere «end en gal Mand med gevær», het det i en legebok i 1925.

Kirkebøkene for Lånke på 1800-tallet gir ingen opplysning om dødsårsak, men i perioden fra 1904 til 1924 er dette oppgitt, og viser at gjennomsnittlig hvert 5. dødsfall i Lånke er registrert med tæring eller tuberkulose som dødsårsak.